

феодалізмом. Як погляди Монтеस्क'є, так і погляди Руссо знайшли своє найповніше і найпослідовніше відображення в Конституції США 1787 року.

Тут були враховані й ідеї Руссо щодо суспільного договору.

Таким чином, класичні засади практично-духовного освоєння світу, що сформувалися в межах класичної світоглядної парадигми і існували на протязі доби Нового часу і Просвітництва, уможливили нове розуміння феномену влади, яке базувалося на принципах гносеологізації буття, пріоритетах загального над одиничним, цілого над окремим. Можна прийти до висновку, що основною рисою класичного підходу була увага до методології дослідження. Завдяки цьому інтерпретація феномену влади відрізняється високою теоретичністю, науковістю. Це стало можливим завдяки тому, що філософські погляди цієї епохи були вершиною розуміння світу і людини, вони тлумачили феномен влади, спираючись на раціоналізм, гносеологізм та логоцентризм. В минуле відійшов основний принцип, на якому базувалося відношення до влади в докласичному світогляді, – принцип «волі до віри». Теоцентричний принцип поступово трансформується в класичний принцип «волі до влади». Треба також підкреслити, що класичне мислення не відійшло в минуле одразу, воно притаманне світоглядній свідомості і сьогодні, але у сьогоднішньому світі воно існує поруч з некласичним розумінням феноменів людського буття.

Література

1. Гоббс Т. Избранные произведения: в 2 т. – Т. 2: Левиафан, или материя, форма и власть государства церковного и гражданского / Т. Гоббс. – М. : Мысль, 1964. – 747 с.
2. Монтескье Ш.– Л. Избранные произведения / Пер. с фр.; Общ. ред. и вступ., ст. М.П. Баскина; Примеч. Р.С. Миндлиной. – М. : Политиздат, 1955. – 799 с.
3. Рыжов В.С. К судьбе государственного управления / В.С. Рыжов // Государство и право. – 1999. – № 2. – С. 14-22.

Кіоссе Л.М.

*завідувач лабораторією соціологічних та політичних досліджень
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У процесі глобалізації та зміни сфери компетенції національних держав особливої ваги набуває суспільна підтримка зовнішньополітичного курсу. Громадська думка визначає рівень довіри як до національних політичних акторів та наднаціональних владних інститутів, так і до мас-медіа й організацій глобального громадянського суспільства. Вона дає відповідь на

питання: «Чи переконують політики громадян у правильності обраного курсу?» на глобальному, регіональному та національному рівні.

У сучасних умовах посилюються суспільні очікування від інформаційної «відкритості» політичного простору. Громадяни отримують реальні можливості тиску на владу через механізми формування політичної волі та інституціоналізації громадської думки. З іншого боку, громадська думка формується як реакція на отриману інформацію.

У процесі визначення основних факторів формування громадської думки в умовах глобального розвитку актуалізуються питання діяльності колективних та індивідуальних політичних акторів, пошуку механізмів їх легітимації в умовах глобалізації. Становлення та розвиток громадської думки пов'язаний із процесами модернізації та демократизації відносин суспільства та влади.

Розвиток та динамічні трансформації громадської думки під впливом міжнародних інституцій та поява феномену глобальної громадської думки потребує звернення до теорії міжнародних відносин, бо зосередженість на національних проблемах та національному порядку денному призводить до того, що «за деревами лісу не видно». Певний етноцентризм та державо-центризм, притаманний сучасній політичній науці не завжди дозволяє побачити, що громадська думка виходить за межі національних політичних та соціальних систем, а у її формуванні значну роль відіграють міжнародні інституції (політичні, економічні об'єднання, транснаціональні та глобальні мас-медіа, наднаціональні органи влади, комунікаційні мережі, міжнародні правові та фінансові інституції та ін.).

У процесі формування глобальної громадської думки слід виокремити такі фактори її системних змін (динамічних перетворень): зацікавленість щодо відповідної події чи явища та потенціал її впливу на міжнародні відносини. Останнє, у свою чергу обумовлене тим, що в індивідів, спільнот, міжнародних інституцій та національних органів влади є власні інтереси, крізь призму яких сприймаються події. У взаємодії певного глобального явища та окремих інтересів політичних, економічних та інформаційних акторів відбувається процес утворення громадської думки.

Одним із визначальних факторів формування громадської думки стає процес демократизації – поширення демократичних цінностей (свобода слова, права людини, політична конкуренція та опора на громадську думку в управлінні) у глобальному вимірі. Демократизація впливає на діяльність владних акторів, мас-медіа, інституцій громадянського суспільства, які, у свою чергу, визначають стан та динаміку розвитку громадської думки. Процес глобалізації сьогодні охоплює практично всі сфери життєдіяльності більшості країни світу. Говорять про глобалізацію економічного, фінансового, політичного, культурного та соціального просторів. Разом із тим, не можна недооцінювати, що процеси глобалізації в різних країнах світу мають як спільні характеристики та параметри, так і певні регіональні, субрегіональні й локальні особливості.

У процесі глобального розвитку активну участь у формуванні громадської думки беруть інституційні політичні актори : міжнародні політичні, фінансові, правові, економічні, інформаційні, наукові інституції, національні держави, міждержавні об'єднання, політичні партії та фракції у парламентах, мас-медіа. Але з'являються і відносно нові, антисистемні гравці (представники альтернативних, антиглобалістських течій, субкультур). Вони активно використовують нові інформаційні технології, а їх організація діє за принципом політичної мережі. Інакше кажучи, цілком в реалістській традиції теорії міжнародних відносин, можна говорити про те, що глобальна громадська думка формується інтересами. В умовах глобального розвитку до інтересів національних держав додаються інтереси міжнародних організацій та політичних мереж.

Глобальний розвиток включає не лише формування нових політичних та економічних структур; передусім – це комплекс ідей, теорій та підходів щодо сутності, напрямку та перспектив міжнародної політичної системи. Ідейний комплекс глобального розвитку може включати багато теорій, ідеологій та підходів, але громадська думка виступає одним із головних факторів вибору світового суспільства щодо подальшого розвитку. Комплексна взаємозалежність усіх гравців «центру», «периферії» та «напівпериферії» найбільш повно віддзеркалюється саме у феномені глобальної громадської думки, коли важлива подія, що відбулась в Україні стає топ-новиною у всіх країнах світу.

У процесі глобалізації існує небезпека втрати суспільством уявлення про загальні інтереси, про національні цінності, про суспільне благо, до якого варто було б прагнути. На думку Ю. Габермаса суспільство потребує вироблення ефективних механізмів досягнення раціональної суспільної згоди в умовах глобального політичного розвитку.

Усвідомлення важливості та, головне, дієвості громадської думки у процесі глобального розвитку та управління змушує враховувати цей феномен та, водночас обережно ставитись до процесу його формування. Складність громадської думки вимагає не менш складних (м'яких) механізмів та технологій її формування, неможливості її штучного конструювання. Влада має ставити правильні питання перед суспільством, аби отримати правильні відповіді. З іншого боку, якщо влада втрачає ініціативу, то вона перетворюється на об'єкта у відносинах із суспільством. Тим більше це важливо в умовах глобалізації, коли сам феномен влади стає «дезагредованим» (Р. Кохейн) та функціонує не як стабільна структура чи інституція, а виникає як відповідь на запити суспільства. Тобто, певна унікальна політична проблема вимагає відповідного різновиду політичного ресурсу та врахування громадської думки з цього приводу.

На думку Р. Кохейна, «Оскільки владний ресурс не конвертується цілковито в будь-який політичний результат (відповідно до теоретичних положень «комплексної взаємозалежності»), то постає (теоретико-методологічне і практично-політичне) питання: який різновид владного ресурсу застосовувати у певному політичному випадку і задля вирішення певної політичної проблеми?...

Зокрема, з погляду теорії «комплексної взаємозалежності», потужні збройні сили не є повною запорукою економічного успіху, а розвинена економіка не гарантує абсолютної убезпеченості, тобто військовий владний ресурс не конвертується остаточно в економічний владний ресурс і навпаки. Так само великодержавний статус у «комплексно взаємозалежній» моделі міжнародної політики не є гарантією домінування великої держави над малими чи середніми, адже в рамках окремих «структур-питань» ті можуть володіти ключовим владним ресурсом» (Кононенко С.В. *Форми політологічного розуміння міжнародних відносин: монографія* / С. Кононенко; НАН України. – К., 2012 с. 496). У цьому сенсу взаємодію між владою та громадською думкою в умовах глобального розвитку можна визначити як специфічний тип відносин, що відзначаються взаємним позитивним ефектом, чутливістю та вразливістю (Дж. Най).

Чутливість означає можливість негативних наслідків для влади, якщо вона ігнорує громадську думку, або намагається її штучно конструювати за допомогою інформаційних та політичних маніпуляцій. Вразливість означає, що навіть виправивши помилки власної політики, влада все одно може отримати негативний ефект та втратити підтримку громадської думки (на виборах, під час референдуму, або спровокувавши масові політичні акції). Інституціоналізація громадської думки відбувається через соціологічні опитування, результати виборів та референдумів, за допомогою діяльності мас-медіа, політичних партій та громадських організацій. Під впливом глобалізації взаємодія влади (незалежно від рівня) та інституціоналізованої громадської думки характеризуються багатоканальністю, відсутністю заздалегідь визначеної та сталої ієрархії проблем (і цінностей), зростанням ролі зворотного зв'язку (влада встановлює «порядок денний» для суспільства, а суспільство – для влади). У реалізації взаємозв'язку між владою та інституціоналізованою громадською думкою важливу роль починають відігравати транснаціональні і трансурядові відносини, функціонування міжнародних організацій, глобальних комунікативних мереж тощо.

Глобальний процес «стратегій взаємозв'язку» та дифузії влади та громадської думки зумовлюється також зникненням ієрархії зовнішньополітичних питань, точніше кажучи – неможливістю її заздалегідь визначити саме через багатосуб'єктність та багатофакторність процесу формування глобальної громадської думки щодо міжнародної політики.